

2. Волкова О. Д. Фактори, які впливають на формування та використання власного фінансового потенціалу підприємств [Текст] / О.Д.Волкова // Економіка : проблеми теорії та практики : Зб. наук. праць. — Дніпропетровськ, 2008. — Т. 2, Вип. 240. — С. 362–369.

3. Дем'яненко М. Я. Оцінка кредитоспроможності агроформувань (теорія та практика) : [моногр.] / М. Я. Дем'яненко, О. Є. Гудзь, П. А. Стецюк. — К. : ННЦ ІАЕ, 2008. — 302 с.

4. Лукинов И. Аграрный потенциал: исчисление и использование [Текст] / И. Лукинов, А. Онищенко, Б. Пасхавер // Вопросы экономики. — 2008. — № 1. — С. 12—21.

Шиян Дмитро

д.е.н., доцент

Харківський національний економічний університет

м. Харків

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЧНІЙ НАУЦІ

У літературі, у тому числі і в навчальній, указується на необхідність на теоретичному рівні досліджень використання спеціальних методів [1]. І, разом з тим, наголошується на особливому значенні методології. Правда, при виконанні реальних досліджень виникають складнощі з реалізацією концептуальних установок. Одна з причин утруднень пов'язана з відсутністю однозначності в трактуванні суті методології. І це незважаючи на те, що неодноразово стверджувалося: нема ніяких проблем з визначенням методології. Так, С.С. Неретіна пише: „Сучасний методолог (будь-якої галузі знання) чудово обізнаний в тому, що таке методологія: це принципи, форми, структури і техніка досліджень, що сприяють пізнанню сутності предмета” [2]. Знайомство з визначенням методології в різних працях, як буде показано далі, свідчить про протилежне.

У сучасній науковій літературі терміни «методологія», «методологічний» вживаються надзвичайно широко. Принаймні без них не обходиться жоден автореферат на звання наукового ступеня кандидата, а тим більше доктора наук.

Всебічний аналіз закономірностей розвитку науки в епоху науково-технічної революції дозволив розкрити ряд особливостей її функціонування. Одна з них полягає в активному процесі методологізації наукових досліджень. Якщо в класичний період розвитку науки метод і теоретичний інструментарій, загалом, залишалися в тіні, то в сучасній науці першорядна увага приділяється методам і засобам дослідження. Головна причина такого положення полягає в тому, що сучасне пізнання без достатньої озброєності

пізнавальними засобами не може розраховувати на скільки-небудь серйозні успіхи. Тому є велика частка істинності у твердженнях, що головним науковим досягненням ХХ ст. було відкриття способів відкриття. Справедливості заради слід зазначити, що проблемою методу цікавилися і Бекон, і Декарт, і Ньютон. Але ними не були сформульовані цілісні уявлення про методологію.

Зазвичай, коли розглядаються питання, пов'язані з методологічною складовою дослідження, то обираються два варіанти. У першому випадку наявність значних розбіжностей у розумінні суті і змісту методології не констатується, хоча при цьому в процесі дослідження реалізується певний варіант її розуміння. У переважній більшості в такій якості виступають окремі теоретичні положення, керуючись якими спрямовується опрацювання проблеми. Відмінність другого підходу від першого полягає в тому, що перш ніж приступати до розгляду методологічних проблем дослідження, здійснюється посилення на одне із визначень методології, сформоване іншими авторами, виходячи з того, що воно у відповідному конкретному випадку вважається найбільш прийнятним. Обидва варіанти дозволяють отримати вагомий позитивні результати, зосереджуючись у першу чергу на питаннях проблематики досліджень.

Одне з положень, яке обов'язково слід враховувати при визначенні методології досліджень, полягає в тому, що останнім часом при обґрунтуванні шляхів розв'язання проблем розвитку суспільства все більше уваги приділяється тій обставині, що світова спільнота вступила в той стан розвитку, на якому в найбільш розвинених країнах світу відбувається поступовий перехід від індустріального до постіндустріального суспільства, побудованого на знаннях. Особливості та проблеми таких трансформацій, причетність до них України, постійно привертають увагу вітчизняних науковців [3]. Неодноразово підкреслювалося, що ця глобальна закономірність явно недостатньо враховується економічною теорією [4]. На цю обставину також вказував В.М. Гейц, при обговоренні завдань комплексного розвитку економічної теорії відповідно до вимог сучасного етапу. Він, зокрема, підкреслював: має місце ще одна явно недостатньо вивчена проблема, на яку особливу увагу повинні звертати економісти. Це суспільство і економіка знань, розвиток яких пов'язаний у першу чергу з інформаційно-комунікаційними технологіями, котрі могли б у багатьох відношеннях змінити життя [5].

Механізми використання філософських принципів та категорій діалектики в економічних дослідженнях всебічно розглядаються С.В. Мочерним у вищезгаданій монографії „Методологія економічного дослідження”. Але при цьому він керується принципом – у наявності є положення філософії, виходячи з яких будується методологія економічного дослідження, причому ці положення в однаковій мірі можуть використовуватися і в інших галузях наукового пізнання. Життєвість і корисність такого підходу очевидна і він має всі підстави для існування.

Правда, слід мати на увазі, що видатний український філософ П.В. Копнін застерігав: звичайно створити спеціальну логіку наукових відкриттів – це нездійсненна мрія, хоча наука завжди вимагала і буде вимагати від логіки, щоб вона була ближче до завдань оволодіння прийомами наукових відкриттів [6, с. 161]. Філософія, - підкреслював він, - розкриваючи закономірності наукового дослідження, дійсно допомагає спеціалістам різних галузей науки вирішувати завдання, що стоять перед ними [Там само, с. 152]. Саме ж вирішення відповідних завдань, формулювання нових ідей здійснюється самими науками в тяжких муках [Там само, с. 108].

У зв'язку з цим, цікавим було відношення П.В. Копніна до пропозиції теж відомого філософа В.Н. Садовського, який вважав за доцільне виділення методології науки як особливої галузі знання. Він відмічав, що за своєю суттю методологія науки представляє собою сукупність гносеологічних проблем, які виділяються із загальної теорії пізнання і які мають своєю метою спеціальний аналіз наукового знання.

Повертаючись до трактування змісту поняття „методологія”, звернемося ще до одного визначення, яке дане в авторитетному економічному словнику: „Методологія – принципи побудови методів, їх наукове узагальнення, наприклад „методологія управління”, „методологія планування”, „методологія обліку” [Там само, с. 196]. Таке розуміння методології віддзеркалює той дуалізм, який притаманний підходам до з'ясування її суті: з одного боку вчення про методи досліджень, а з іншого найбільш принципові положення, виходячи з яких вирішуються більш конкретні питання.

Наша позиція по розгляданню проблем полягає в наступному. Методологія може розглядатися в якості самостійної галузі наукового знання, предметом якого виступає визначення закономірностей наукового пізнання і зокрема вчення про методи пізнання та про принципи організації наукового дослідження. Методологія економічного дослідження вирішує зазначені завдання стосовно економічної науки. Серед її останніх досягнень у цьому напрямку слід виділити три взаємопов'язаних між собою положення, якими ми послідовно керувалися в даній роботі: 1. Про особливу роль масових фактів, які повинні цілеспрямовано формуватися і активно використовуватися в процесі економічних досліджень; 2. Зростання у зв'язку з цим ролі математики, через математичну інтерпретацію економічних положень з кількісним виміром тісноти залежностей між фактами економічної дійсності; 3. Використання сучасної комп'ютерної техніки і пакетів прикладних програм.

Список використаних джерел

1. Шейко, В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності [Текст] / В. Шейко, Н. Кушнарєнко. — К.: Знання-Прес, 2003. — 295 с.
2. Неретина, С.С. История с методологией истории [Текст] / С.С. Неретина // Вопросы философии. — 1993. — С. 149–163.

3. Бажал, Ю.М. Знаннева економіка : теорія і державна політика [Текст] / Ю.М. Бажал // Економіка і прогнозування. — 2003 . — №3. — С.71–86.

4. Чухно, А.А. Сучасні економічні теорії [Текст] : підручник / А.А. Чухно, П.М. Леоненко. — К.: Знання, 2007. — 878 с.

5. Гейц, В.М. Економіка знань - модернізаційний проект України [Текст] / В.М. Гейц, В.П. Семіноженко, Б.Е. Кваснюк. — К.: Фенікс, 2007. — 544 с.

6. Копнин, П.В. Проблемы диалектики как логики и теории познания [Текст] / П.В. Копнин. — М.: Наука, 1982. — 368 с.

